МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ ТА ТОВАРОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Здобувача вищої освіти магістерського рівня II курсу МММ 22-1 групи
спеціальності 073 Менеджмент
освітня програма Менеджмент митної справи

(підпис) Косяк Олександр Вячеславович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник (підпис) Микитенко Тетяна Владиславівна
к.е.н. доцент кафедри митної справи та товарознавства
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант освітньо-професійної програми (підпис) Гребельник Олександр Петрович,
Доктор економічних наук, професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи
протокол від «14» 06 2024 № 7

Завідувач Кафедри (підпис) Зубрицька Ірина Ігорівна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання) к.е.н.

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 1 31.01.2024 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту _____ _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту відмінно 06.02.2024 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Л. В. Дайнеко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ О. П. Пребельняк
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ О. В. Мельник
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т. В. Мелентенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.:, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10			В.В. Дейнеко
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			О.П. Трубельник
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			О.В. Лесьонек
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			Т.В. Микитенко
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			О.Ю. Харунженко
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	95		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
95	A	Відмінно	06.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую
Завідувач кафедри митної
справи та товарознавства
_____О.П.Гребельник
«10» 02 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти

Косяка Олександра Вячеславовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи "Переміщення через митний кордон України культурних цінностей"

2. Строк здачі закінченої роботи

3. Мета роботи - дослідження переміщень через митний кордон України культурних цінностей

Об'єкт дослідження є суспільні відносини, що виникають під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей.

Предметом дослідження є переміщення через митний кордон України культурних цінностей

Орієнтовною базою дослідження є діяльність митних органів в частині здійснення митних формальностей щодо переміщення через митний кордон України культурних цінностей.

4. Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, навчальна та наукова література за темою дослідження

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

1. Визначити теоретика методичні основи переміщення через митний кордон України культурних цінностей

2.Дослідити сучасний стан вітчизняного ринку культурних цінно України та порядок їх переміщення через митний кордон України

3.Проблеми та основні напрямки вдосконалення переміщень через мит кордон України культурних цінностей.

Висновок

Списки використаних джерел

Додатки

7. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	25.09.2022	Викон
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	02.11.2022	Викон
3	Видача завдання науковим керівником	04.02.2023	Викон
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.05.2023	Викон
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.09.2023	Викон
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.10.2023	Викон
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.11.2023	Викон
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.12.2023	Викон
9	Попередній захист роботи	21.12.2023	Викон
10	Отримання відгуку керівника роботи	15.01.2024	Викон
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	24.01.2024	Викон
12	Передача директору ННІ закінченої кваліфікаційної роботи	25.01.2024	Викон
13	Отримання зовнішньої рецензії	27.01.2023	Викон
14	Захист роботи	Лютий 2024	

8. Дата видачі завдання «16» лютого 2022 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ (підпис) Микитенко Т.В (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Гребельник О. (прізвище, ініціал)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Косяк О.В. (прізвище, ініці)

Відгук керівника кваліфікаційної роботи

Велику роль посиленні та розширенні впливу української культури у іноземних державах, і навіть у збереженні єдиного культурного простору відіграє Державна митна служба. Тому тема, обрана здобувачем є актуальною.

Кваліфікаційна робота є завершеним дослідженням, містить практичні рекомендації для діяльності митних органів в частині митного контролю при переміщення через митний кордон України культурних цінностей.

В кваліфікаційній роботі здобувач розкрив поняття, класифікацію та надав характеристику культурним цінностям як об'єкту переміщення через митний кордон. Визначено підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей та заходи митно-тарифного та нетарифного регулювання при їх переміщенні.

Проаналізовано сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні та митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей. Окремо здобувачем досліджено проблеми та основні напрямки вдосконалення переміщень через митний кордон України культурних цінностей.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу підтверджується виконаними розрахунками практичного характеру за матеріалами Державної митної служби України, Міністерства культури та інформаційної політики України що визначає достовірність проведеного дослідження.

Кваліфікаційна робота Косяка Олександра виконана на належному рівні, тому заслуговує позитивної оцінки.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності митних органів.

Кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту з позитивною оцінкою.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

_____ Т.Микитенко

(підпис) (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу:

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти

Косяк Олександр В'ячеславович

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «24» 01 2024 №7 допущена /не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ А.Зубрицький

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти групи МММ 22-1 ОПП «Менеджмент митної справи»

Косяка Олександра Вячеславовича

на тему:

«Переміщення через митний кордон України культурних цінностей»

Кваліфікаційна робота, яку подано на рецензію, виконана у повному обсязі у встановлений термін.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел інформації із 48 найменувань та 6 додатків. Загальний обсяг роботи складає 60 сторінок. Робота містить 9 таблиць та 5 рисунки.

Актуальність розробки зумовлена зростаючими обсягами переміщення культурних цінностей через воєнні дії на території України, а також наявними проблемами у сфері митного регулювання цього напряму в Україні.

Автором роботи чітко окреслено мету і завдання дослідження, що стосується переміщення через митний кордон України культурних цінностей. Висновки, зроблені автором, цілком відображають зміст дослідження, є чіткими, логічно послідовними і обґрунтованими.

В кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні поняття, класифікація та характеристика культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон, підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей, ознайомлення із заходами митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей. . Другий розділ роботи висвітлює оцінку сучасного стану ринку культурних цінностей в Україні, митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей. Третій розділ роботи розкриває проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей та

обґрунтуванні шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

Тема роботи повністю розкрита, поставлена мета дослідження досягнута, вирішені поставлені завдання. Зміст кваліфікаційної роботи вказує на гарну обізнаність студента з даної проблеми. Простежується ретельна робота автора по кожному розділу роботи. Отримані результати мають теоретичне і практичне значення для практики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Кваліфікаційна робота виконана у відповідності з завданням із дотриманням всіх вимог.

Дослідження є оригінальним, завершеним, відповідає вимогам, що ставляться до робіт такого типу, а її автор –Косяк О.В., при умові успішного захисту, заслуговує на позитивну оцінку та присвоєння кваліфікації «магістра» з менеджменту митної справи.

Рецензент
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
менеджменту, маркетингу
і міжнародної логістики ЧТЕІ ДТЕУ Валентина ЧИЧУН

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Косяк Олександр Вячеславович

Курс/група _____МММ-22-1_____

Тема дипломної роботи

Переміщення через митний кордон України культурних цінностей

П. І. Б. наукового керівника

Микитенко Тетяна Владиславівна

Дата захисту: 20.01.24

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 88,30% Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 11,70%, цитат 2,61%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

АНОТАЦІЯ

Переміщення через митний кордон України культурних цінностей

(назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи)

1. Мета роботи полягає в вивчені особливостей переміщення через митний кордон України культурних цінностей.

2. Завданням роботи є розглянути поняття, класифікацію та характеристику культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон;

- дослідити підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей;
- ознайомитися із заходами митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей;
- оцінити сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні;
- дослідити митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей;
- вивчити проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей;
- обґрунтувати шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

3. Предметом дослідження є процес переміщення культурних цінностей через митний кордон України.

4. Об'єктом дослідження виступають операції з культурними цінностями.

5. Базою дослідження виступає зібрані, опрацьовані й узагальнені статистичні дані митної служба України, монографічні дослідження, публікації, періодична література за темою дослідження, а також законодавчі джерела.

6. За результатами дослідження сформульовані шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

7. Одержані результати можуть бути використані щодо удосконалення переміщень через митний кордон України культурних цінностей.

8. Кваліфікаційна робота містить 60 сторінок, 9 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел 48 найменувань, та 6 додатків.

9. Ключові слова, культурні цінності, переміщення, митний кордон України, шляхи удосконалення.

10. Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023 рік

11. Рік захисту роботи 2024

ABSTRACT

Moving cultural property across the customs border of Ukraine
(title of the final qualification (diploma) work)

1. The purpose of the work is to study the peculiarities of transportation of cultural property across the customs border of Ukraine.

2. The task of the work is to consider the concept, classification and characterization of cultural property as an object of movement across the customs border;

- to study the grounds for moving cultural property across the customs border of Ukraine;

- to get acquainted with the measures of customs tariff and non-tariff regulation in the movement of cultural property;

- to assess the current state of the cultural property market in Ukraine;

- to study customs procedures for the transportation of cultural property across the customs border of Ukraine;

- to study the problems of transportation of cultural property across the customs border of Ukraine;

-to substantiate ways to improve the movement of cultural property across the customs border of Ukraine based on foreign experience.

3. The subject of the study is the process of moving cultural property across the customs border of Ukraine.

4. The object of research is operations with cultural property.

5. The basis of the study is the collected, processed and generalized statistical data of the Customs Service of Ukraine, monographic studies, publications, periodicals on the topic of the study, as well as legislative sources.

6. Based on the results of the study, ways to improve the movement of cultural property across the customs border of Ukraine based on foreign experience have been formulated.

7. The obtained results can be used to improve the movement of cultural property across the customs border of Ukraine.

8. The qualification work contains 60 pages, 9 tables, 5 figures, a list of references of 48 titles, and 6 appendices.

9. Keywords, cultural property, movement, customs border of Ukraine, ways of improvement.

10. The year of the qualification work is 2023.

11. Year of defense of the work 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ 11

1.1. Поняття, класифікація та характеристика культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон 11

1.2. Підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей 15

1.3. Заходи митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей 20

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ ТА ПОРЯДОК ЇХ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 25

2.1. Сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні 25

2.2. Митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей 36

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕМІЩЕНЬ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ 42

3.1. Проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей 42

3.2. Шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду 45

ВИСНОВКИ 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 54

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена зростаючими обсягами переміщення культурних цінностей через воєнні дії на території України, а також наявними проблемами у сфері митного регулювання цього напряму в Україні. Переміщення через митний кордон України культурних цінностей – це важлива тема, яка відображає багатий спектр питань, пов'язаних із збереженням, збагаченням та обміном національною спадщиною. Створюючи міст між культурами та епохами, вона стає важливим чинником у розвитку національної та світової культурної спільноти. У цьому контексті важливо розглянути різноманітні аспекти переміщення культурних цінностей, включаючи правові, історичні, моральні та соціокультурні виміри.

Будучи досить специфічним товаром, культурні цінності важко ідентифікувати пересічному громадянину чи рядовому працівнику митниці. Окрім того, досить часто саме культурні цінності стають об'єктом контрабанди, оскільки їх вартість може досягати мільйонів доларів.

Україна має ряд законодавчих актів, а також встановлений процес митного контролю для культурних цінностей. Проте цей процес не є ідеальним і має свої недоліки.

Процедури переміщення через митний кордон України культурних цінностей є предметом наукового інтересу й аналізу таких провідних учених як Г. О. Андрощук, О. С Ангеловська, О. А. Баталова, В. В. Борса, В. О Голубєва, О. П Гребельник, С. А. Давимука, А. О. Долуда, О. М. Котис, К.Т. Крупенко, С. Манжелій, Т. В. Микитенко, А. О. Мінченко, Д. Г. Мулявка, Н. В. Павліченко, В. О. Парагайло, О. С. Пукліч, К. В. Сєврук, Д. П. Скачко, В. В. Тильчик, Н. Б. Чернецька-Білецька, О. В. Шереметинська, М. А. Шереметинський, Т. В. Шталь та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення особливостей переміщення через митний кордон України культурних цінностей.

Задля досягнення поставленої мети в роботі поставлено та вирішено наступні ***завдання***:

розглянути поняття, класифікацію та характеристику культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон;

дослідити підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей;

ознайомитися із заходами митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей;

оцінити сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні;

дослідити митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей;

вивчити проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей;

обґрунтувати шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження виступають операції з культурними цінностями.

Предметом дослідження є процес переміщення культурних цінностей через митний кордон України.

В процесі досліджень використано такі ***методи та прийоми***: метод пошуку та збору інформації при визначенні поняття, класифікації та характеристики культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон; графічний метод, що передбачав застосування рисунків; табличний метод використано при дослідженні сучасного стану ринку культурних цінностей в Україні; метод узагальнення використано для того, щоб узагальнити викладену у роботі інформацію.

Інформаційна база дослідження: зібрані, опрацьовані й узагальнені статистичні дані митної служба України, монографічні дослідження, публікації, періодична література за темою дослідження, а також законодавчі джерела.

Наукова новизна одержаних результатів*:* відповідно до мети й задач нашого дослідження робота містить нові науково обґрунтовані висновки, що є

особистим внеском студента. Основні положення, які виносяться на захист, полягають у наступному:

висвітлено сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні в контексті воєнного стану в Україні;

обґрунтовано шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

Практична значущість одержаних результатів полягає у виявленні шляхів удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду.

Апробацію результатів дослідження. Результати дослідження апробовано шляхом участі у студентській конференції та публікації тез «»Особливості митного регулювання гуманітарної допомоги; Становлення та еволюція митної політики під час незалежності України ДПУ м. Ірмінь.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел інформації із 48 найменувань та 6 додатків. Загальний обсяг роботи складає 65 сторінок. Робота містить 9 таблиць та 5 рисунки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

1.1. Поняття, класифікація та характеристика культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон

У історії розвитку культури в Європі жодна держава не могла обійтися без переміщення через митні кордони культурних цінностей. Зростання обсягів міжнародної торгівлі, реструктуризації національної економіки, ускладнення зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечення безпеки при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності ставлять перед митними органами нові завдання, вимагають від них запровадження нової стратегії в царині модернізації традиційно використовуваних форм та методів переміщення через митні кордони культурних цінностей, направлених на реалізацію цієї сфери митної політики держави.

Аналізуючи сутність та ознаки процедур переміщення через митні кордони нашої держави культурних цінностей, найперше варто визначити саме поняття «культура», «цінності», «культурні цінності».

Культура є відображенням формування етапів розвитку людства, суспільства. Логічно, що визначення категорії «культура» повинно знаходитися у такому системоутворюючому галузь суспільних відносин нормативному акті як Закон України «Про культуру». Так, культура – це сукупність матеріального та духовного надбання людської спільноти (нації, етносу), який був нагромаджений, закріплений і збагачений впродовж доволі тривалого періоду, при цьому передається від покоління до наступного покоління, і включає у себе види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, освіту, науку тощо, і відображає при цьому рівень розвитку спільноти [35].

У сучасній науці формуються різні підходи до розуміння поняття «цінності». Одні трактують їх як значущі для суб'єкта предмети, які його оточують, і якій його задовольняють. Інші – як продукт природного історичного

процесу, який є передумовою входження особистості в ціннісну сферу за допомогою освоєння її людиною. Треті вважають, що цінності – взаємопов'язані елементи існування, які забезпечують, свободу, рівність і справедливість.

У цілому під цінностями найчастіше розуміють здатність служити метою і засобом для задоволення соціально значущих, справедливих потреб та інтересів людини. Так, грошові цінності – безпосередньо гроші, чи цінні папери, які засвідчують матеріальне право особи. Товарні цінності – речі або продукти праці, які мають певну ціну (вартість), зафіксовану в документації, є об'єктом обліку тощо.

Визначення поняття культурні цінності подане в Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»: це об'єкти матеріальної та духовної культури, які мають історичне, художнє, етнографічне, наукове та інші значення та підлягають своєму збереженню, відтворенню, захисту й охороні. У цій же статті наведений орієнтовний перелік таких цінностей, до яких було віднесено: «оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажі з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва та інші цінності» [34].

Дослідження інших актів показує, що визначення категорії «культурні цінності» в них трактується по-різному. Є визначення категорій, у яких культурні цінності є складовим терміном. Для прикладу наведемо декілька з них. Так, у Рекомендаціях про заходи, направлені на заборону і попередження незаконного вивозу, ввозу та передача права власності на культурні цінності від 19.11.1964 р. культурними цінностями є рухоме та нерухоме майно, предмети (витвори мистецтва, архітектури, рукописи, книги, інші предмети), які несуть інтерес із погляду мистецтва, історії, археології тощо [38].

У Рекомендаціях про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських чи приватних робіт від 15.10.1968 р. надаються схожі визначення категорії «культурні цінності». Так, під цим терміном розуміються як об'єкти, так і місцевості історичного, археологічного, наукового призначення, споруди, інші предмети, що складають культурну, історичну, мистецьку, іншу цінність [39].

У Конвенції про заходи, направлені на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970 р. культурними цінностями визнаються цінності релігійного, світського характеру, які розглядаються кожною із держав як такі, що мають важливе значення для її історії, культури, археології та інших наук [16].

Для організації ефективного обліку і з метою контролю важливого значення набуває класифікація культурних цінностей. За міжнародним законодавством найбільш прийнятною є класифікація культурних цінностей, що міститься у Конвенції УНІДРУА [18].

У Митному кодексі України культурні цінності визначено як «об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України» [23].

Отже, культурні цінності – це насамперед товари, певне майно, яке має історичну, художню та іншу важливість для культури, історії, археології держави.

Щодо віднесення до культурних цінностей культурної спадщини, то відповідно до норм Закону України «Про охорону культурної спадщини» культурна спадщина – це сукупність об'єктів цієї спадщини, які були успадковані людством від його попередніх поколінь; а об'єкт такої спадщини – це визначні місця, споруди (витвори), комплекси (ансамблі), території чи водні об'єкти, їх частини, а також пов'язані із ними рухомі предмети, які донесли

цінність до нашого часу з різних поглядів та все ще зберігають свою автентичність [36].

О. М. Котис вважає, що, з однієї сторони, такі поняття варто розглядати у багатьох випадках як еквіваленти, але щодо правового контексту культурні цінності не є відповідником культурній спадщині [19, с. 195].

Отже, саме тому культурні цінності варто доповнювати культурною спадщиною.

На думку Н. В. Кулакової, об’єкти культурної спадщини, крім того, що це результати матеріальної та інтелектуальної праці, їх необхідно розглядати як майно, адже вони володіють вираженими у грошовій характеристиці властивостями вартості та можуть знаходитися у власності, виступати об’єктом купівлі-продажу тощо [21, с. 182].

Таким чином об’єкти культурної спадщини як об’єкти контрабанди, мають статус майна, що є їх важливою ознакою у правових відносинах власності.

Тому , у контексті переміщення через митні кордони культурних цінностей, серед культурної спадщини варто виділяти лише рухомі предмети, пов’язані із цієї спадщиною, та які мають культурну та іншу цінність.

Таким чином, вивчення поняття, класифікації та характеристик культурних цінностей щодо їх переміщення через митний кордон виявило їх важливу роль у збереженні культурної спадщини та сприянні міжнародному культурному обміну. Класифікація цих цінностей допомагає ефективно регулювати їх переміщення, забезпечуючи баланс між захистом культурної спадщини та свободою переміщення товарів із культурною вартістю. Розуміння характеристик культурних цінностей сприяє розробці адекватних митних процедур та міжнародних договорів для збереження цінностей, що є важливим аспектом культурної дипломатії та співпраці.

1.2. Підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей

В переміщенні культурних цінностей через митний кордон України відображається не лише важливість їх збереження та наукового дослідження, але й відповідальність перед національною спадщиною. Країна ретельно регулює цей процес за допомогою спеціалізованих дозволів та обмежень, що сприяють збалансованому розвитку культурної сфери та запобіганню незаконній торгівлі артефактами. В ареалі переміщення культурних цінностей переплітаються правові, історичні та міжнародні аспекти, що створюють комплексне середовище для їх трансграничного обігу.

Підстави для переміщення культурних цінностей через митний кордон України визначено рядом нормативно-правових актів, що згруповано в Додатку А. З огляду на зазначене підставами переміщення культурних цінностей через митний кордон України є нормативно встановлені умови, які дозволяють фізичним та юридичним особам здійснювати переміщення культурних цінностей через митний кордон України. Це стосується ввезення, вивезення та транзиту цих цінностей.

Що стосується способів переміщення культурних цінностей, тут виділяють дві основні категорії (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Основні способи переміщення культурних цінностей

Спосіб	Характеристика способу
Законний	Передбачає виконання умов ввезення (включаючи тимчасове), вивезення (включаючи тимчасове) та транзиту культурних цінностей відповідно до відповідних норм законодавства України та міжнародних правових норм, що регулюють переміщення цінностей цього виду
Незаконний	Означає ввезення (включаючи тимчасове), вивезення (включаючи тимчасове) або транзит, які порушують вимоги законодавства України та міжнародних норм, що встановлюють правила переміщення культурних цінностей. Наприклад, це може стосуватися неповернення культурних цінностей після закінчення обумовленого угодою терміну тимчасового вивезення культурні цінності

Джерело: складено за [3, с. 90]

Додатково, способи переміщення культурних цінностей можна також класифікувати відповідно до виду транспорту, яким вони пересуваються (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація видів транспорту для перевезення культурних цінностей

Транспорт	Опис
Авіаційний	Переміщення культурних цінностей може здійснюватися повітряним транспортом, зокрема за допомогою комерційних або чартерних авіарейсів
Автомобільний	Культурні цінності можуть бути переміщені через митний кордон з використанням автомобільних засобів. Це може включати особисті автомобілі, вантажівки або інші транспортні засоби
Залізничний	Транспортування культурних цінностей може відбуватися по залізниці, включаючи вивезення, ввезення або транзит через митний кордон
Морський	Культурні цінності можуть бути переміщені морським шляхом, включаючи контейнерні кораблі, вантажівки або інші морські судна
Річковий	Також можливе транспортування культурних цінностей вздовж річок за допомогою річкових суден

Джерело: складено за [34]

Ще одна класифікація способів переміщення культурних цінностей через митний кордон України враховує різні варіації переміщення залежно від типу відправлення, учасників та умов:

вантажні відправлення - культурні цінності можуть бути переміщені у вантажних відправленнях, які оформлюються відповідно до міжнародних та національних норм;

супроводжуваний багаж - культурні цінності можуть бути частиною багажу особистої поїздки пасажира та перевозитися разом з ним;

несупроводжуваний багаж - культурні цінності пересилаються окремо від пасажира, можливо, через вантажний відділ транспортного засобу;

ручна поклажа - культурні цінності, що перебувають у руках пасажира під час подорожі, вважаються ручною поклажею;

міжнародні поштові відправлення - пересилання культурних цінностей може відбуватися через поштові служби та підприємства;

міжнародні експрес-відправлення - аналогічно до міжнародних поштових відправлень, але з використанням послуг експрес-доставки.

Розглядаючи питання про передачу культурних цінностей, важливо враховувати напрямок переміщення. Це обумовлено тим, що такі цінності мають свої характеристики, які визначаються конкретними підставами та послідовністю дій. Наприклад, ввезення культурних цінностей до України означає фактичне переміщення юридичними чи фізичними особами з будь-якою метою через митний кордон України культурних цінностей з території іноземної держави в Україну без зобов'язання їх зворотного вивезення з України. Тимчасове ввезення культурних цінностей з України передбачає переміщення цих цінностей через митний кордон країни юридичними або фізичними особами з будь-якою законною метою до України, при цьому обов'язковою умовою є їх подальше повернення у визначений угодою період.

Щодо вивезення з України культурних цінностей, то під цим процесом варто розуміти фактичне переміщення цінностей через митний кордон України від юридичних або фізичних осіб з будь-якою метою, з території України до іншої країни, при цьому без необхідності повертати їх назад до України. В той же час, тимчасове вивезення з України культурних цінностей передбачає переміщення цих цінностей через митний кордон України з будь-якою законною метою від юридичних або фізичних осіб, з території України до іншої держави, і вони обов'язково мають бути повернуті до України відповідно до обумовленого угодою терміну.

У разі тимчасового вивезення культурних цінностей власник або уповноважена ним особа зобов'язані звернутися до Міністерства культури та інформаційної політики України із відповідним клопотанням. До цього клопотання додаються наступні документи:

1. Копія угоди з приймаючою стороною, яка містить інформацію про мету тимчасового вивезення, гарантії надійного зберігання та повернення культурних цінностей в обумовлений угодою строк. Ця копія може бути засвідчена посадовою особою центрального органу виконавчої влади, що відповідає за державну політику у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, або засвідчена нотаріально.

2. Документ, який підтверджує страхування культурних цінностей, що будуть тимчасово вивозитися. Цей документ має покривати всі можливі страхові ризики.

3. Документ, що підтверджує право власності на культурні цінності, які планується тимчасово вивезти.

4. Висновок державної експертизи, який підтверджує значущість та стан цінностей, а також підтверджує їх можливість тимчасового переміщення.

Варто також відмітити, що залежно від специфіки переміщення культурних цінностей, власник обирає відповідний митний режим, який відповідає меті цього переміщення. Ці митні режими можуть включати імпорт, експорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення та транзит.

Відповідно до законодавства України та підзаконних нормативних актів, зокрема розділу V Митного кодексу України, для митного оформлення при тимчасовому ввезенні або тимчасовому вивезенні товарів, до яких відносяться й культурні цінності, подаються певні документи. Серед них:

митна декларація (МД) – документ, який містить інформацію про переміщуваний товар, включаючи культурні цінності, та інші відомості, необхідні для митного оформлення;

книжка А.Т.А. або інший документ, передбачений законодавством з питань митної справи. Цей документ може бути використаний для тимчасового переміщення культурних цінностей [23].

Особі, яка здійснює переміщення товарів через митний кордон України, може бути надано дозвіл на неодноразове переміщення цих товарів впродовж строку дії митного режиму тимчасового ввезення/вивезення. Це означає, що упродовж часу, на який встановлений митний режим, особа може здійснювати багаторазові переміщення цих товарів через митний кордон, дотримуючи вимог та умов, які пов’язані з цим режимом.

Зазначимо, що додатково до цього, існує вимога обрання відповідно до статті 326 МК України засобів ідентифікації товарів, з урахуванням індивідуальних характеристик та особливостей товарів. Це означає, що для

забезпечення ідентифікації товарів можуть бути використані різні засоби та методи:

а) митні забезпечення, такі як запірно-пломбові пристрої, пломби, печатки, голографічні мітки, маркування, штампи, проби, зразки, описи, креслення, фотографії, ілюстрації тощо;

б) використання маркування, включаючи електронні пристрої або серійні номери, нанесені на товари або їх частини виробником, інші способи комерційної ідентифікації;

в) використання документів, таких як експортні (імпортні) сертифікати, копії попередніх митних документів, що дозволяють однозначно ідентифікувати товари [23].

Інформація про ідентифікаційні ознаки товарів та застосовані засоби ідентифікації мають бути внесені до МД, книжки А.Т.А. або іншого документу, який передбачений законодавством України з питань митної справи.

Загальний строк, впродовж якого можуть здійснюватися тимчасове ввезення або тимчасове вивезення товарів, не може перевищувати трьох років, починаючи з дати поміщення цих товарів під митний режим тимчасового ввезення або вивезення.

Також зазначимо, що митне законодавство передбачає можливість передачі права використання митних режимів тимчасового ввезення або вивезення за наявності певних підстав і відповідно до встановленого порядку.

Щодо митного режиму транзиту, варто зазначити, що цей режим дає змогу переміщення будь-яких товарів через митну територію України, за винятком товарів, заборонених законодавством для ввезення або транзиту через цю територію. Транзитний режим дає змогу товару пройти через територію країни з метою доставки до іншої країни, не зупиняючись для внутрішнього споживання. Для того щоб помістити товари у митний режим транзиту, потрібно подати митному органу ряд документів та виконати певні дії, що згруповано в Додатку Б. Ці документи та дії допомагають забезпечити правильне та легальне переміщення товарів у митному режимі транзиту через територію України.

Отже, підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей визначаються різними цілями, включаючи ввезення, тимчасове ввезення, вивезення, тимчасове вивезення та транзит. Кожна з цих підстав має свої характеристики та умови, які визначають, чи може бути таке переміщення легальним і безпечним. Такі різноманітні підстави дають змогу власникам та уповноваженим особам здійснювати переміщення культурних цінностей за відповідними правилами та умовами, забезпечуючи їх збереженість та ідентифікацію під час митного оформлення.

1.3. Заходи митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей

В рамках даного дослідження проаналізуємо міжнародне регулювання заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей. Так, у Європі розвивати систему регулювання, пов’язану з захистом культурних цінностей розпочали ще в 1930-х роках. Наприклад, у квітні 1935 року було укладено Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам’яток, відомий як Пакт Реріха. Згідно цього договору усі історичні об’єкти, музеї, наукові, художні, освітні та культурні установи розглядалися як нейтральні, і ї користувалися повагою і захистом з боку воюючих сторін навіть у періоди війни. Такий самий захист і повага надавалися й персоналу цих закладів як у дні миру, так і під час війни [10].

Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [15], прийнята 14.05.1954 року, встановила важливі правила та визначення щодо переміщення культурних цінностей через митні кордони країн Європейського Союзу. Згідно з цією Конвенцією, до культурних цінностей відносяться різноманітні об’єкти, які мають велике значення для культурної спадщини національних громад, включаючи архітектурні пам’ятки, твори мистецтва, рукописи, книги, археологічні розкопки та інші предмети художнього, історичного, археологічного та наукового значення. Ця Конвенція

створила важливий каркас для захисту та збереження культурної спадщини в умовах збройних конфліктів та сприяла регулюванню переміщення цінних культурних об’єктів через митні кордони.

Згідно з Конвенцією про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів, були прийняті відповідні акти, такі як Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (від 14.05.1954 р.) [6] і Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (від 14.05.1954 р.) [37]. Зокрема, відповідно до останнього акту, кожна держава-учасниця зобов’язується після припинення воєнних дій повертати культурні цінності, які раніше знаходилися на її території, компетентним органам території, що була окупована. Важливо відзначити, що ці цінності ніколи не можуть бути використані як частина воєнних репарацій. Це означає, що вони мають бути повернуті для збереження, а не використовуватися для компенсації втрат від війни.

Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей 1954 року був ухвалений пізніше (26.03. 1999 р.) у місті Гаага [12]. Цей Протокол розширює Конвенцію та встановлює додаткові норми щодо відносин між державами-учасницями. Зокрема, згідно зі ст. 5 цього Протоколу, підготовчі заходи, які приймаються в мирний час для захисту культурних цінностей, включають такі дії, як складання списків об’єктів, планування надзвичайних заходів для запобігання пожежам та руйнуванню споруд, підготовка до вивезення рухомих культурних цінностей або забезпечення їх належного захисту на місцях. Окрім того, Протокол встановлює відповідальні компетентні органи, які відповідають за охорону культурних цінностей.

Сучасні європейські стандарти, що стосуються митно-тарифного та нетарифного регулювання переміщення культурних цінностей, визначаються відповідно до правил та норм законодавства ЄС. Організаційна діяльність у цій галузі відповідає суспільним потребам, економічним інтересам країн та вимогам законодавства ЄС.

Міжнародне правове регулювання співробітництва між органами країн ЄС у сфері митно-тарифного та нетарифного регулювання переміщення культурних цінностей, в основному, базується на нормах конвенцій. Ці конвенції встановлюють правила та процедури для забезпечення захисту та обміну культурними цінностями між країнами ЄС з урахуванням їх спільного інтересу у збереженні та підтримці культурної спадщини. Так, Конвенція про заходи, спрямовані на запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності [16], яка була прийнята в Парижі (14.1.1970 р.), визначає культурні цінності як об'єкти релігійного або світського характеру, які мають важливе значення для археології, доісторичного періоду, історії, літератури, мистецтва і науки. Ці культурні цінності можуть включати різні категорії, такі як:

рідкісні колекції і екземпляри флори і фауни, мінералогії, анатомії та предмети, які представляють інтерес для палеонтології;

цінності, пов'язані з історією, включаючи історію науки і техніки, історію воєн і суспільства, а також ті, які пов'язані з життям видатних національних діячів, мислителів, вчених і артистів, а також з важливими національними подіями;

археологічні знахідки (включаючи звичайні і таємні) і археологічні відкриття, а також інші предмети, що мають історичне чи наукове значення.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини [17], прийнята 16.11.1972 р. в Парижі, визначає «культурною спадщиною» об'єкти, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки.

Рекомендація про міжнародний обмін культурними цінностями, яка була прийнята в м. Найробі 26.11.1976 р., визначає, що оскільки всі культурні цінності є частиною спільної культурної спадщини людства, кожна країна несе відповідальність перед нею [40]. Ця відповідальність не обмежується лише внутрішніми громадянами країни, але також розповсюджується на міжнародне співтовариство в цілому.

Конвенція ЮНІДРУА «Про міжнародне повернення викрадених чи нелегально вивезених культурних цінностей» [18], яка була ухвалена в м. Рим 24.06.1995 р. встановлює обов'язок незаконного власника таких цінностей повернути їх.

На рівні Світової організації торгівлі (СОТ) були укладені різні угоди, такі як Генеральна угода про торгівлю товарами, Угода щодо сільського господарства, Угода щодо текстильних виробів та одягу, Угода щодо застосування санітарних та фітосанітарних заходів та інші. Ці угоди, у певній мірі, регулюють митно-тарифне та нетарифне регулювання при переміщенні культурних цінностей в країнах ЄС. Основа кожної з країн ЄС щодо митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей включає всі європейські стандарти, що ухвалені європейськими організаціями зі стандартизації CEN і CENELEC [30, с. 348].

Щодо митно-тарифного регулювання переміщення культурних цінностей через митні кордони України, то ці заходи – один із елементів економічної політики, яка переважно ґрунтується на обов'язкових заходах, які чітко визначені чинним законодавством України. Ці заходи можуть включати обмеження кількості, ліцензування та встановлення специфікацій та якісних вимог до цих цінностей [43, с. 73]. Стаття 271 МК України зазначає, що мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим та Митним кодексами України, який нараховується та сплачується відповідно до Митного кодексу України, законів України та міжнародних угод, ратифікованих Верховною Радою України [23].

Ввізне мито, згідно зі ст. 272 МК України, стягується при ввезенні культурних цінностей на митну територію України. Митно-тарифні норми грають ключову роль у регулюванні переміщення культурних цінностей через митні кордони. Це пов'язано з їх функціями у контексті обслуговування міжнародних економічних відносин [8, с. 291]. Вивізне мито, згідно зі ст. 273 МК України, встановлюється законом для культурних цінностей України, які вивозяться за межі митної території України. Також законом може бути

встановлено сезонне мито на певний період, що триває від 60 до 120 календарних днів, починаючи з дня введення сезонного мита, відповідно до ст. 274 Митного кодексу України.

До нетарифних заходів регулювання переміщення культурних цінностей через митні кордони включаються різноманітні адміністративні, фінансові, кредитні, технічні та інші заходи, які призначені для обмеження імпорту та експорту товарів та послуг (Додаток В).

На сучасному етапі не існує єдиної класифікації нетарифних обмежень переміщення через митні кордони культурних цінностей, проте найбільш поширеною є класифікація, яка була розроблена Секретаріатом ГАТТ [9, с. 168]. Ця класифікація включає п’ять груп регуляторів (Додаток Г).

Пункт 14.1.61 ст. 14 Податкового кодексу України визначає різні заходи нетарифного регулювання (Додаток Д), які можуть застосовуватися в контексті зовнішньоекономічних операцій [31].

Отже, заходи митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей є важливими інструментами для збереження, захисту і контролю цінностей, що мають велике значення для культурної спадщини. Митні процедури та митно-тарифні норми грають ключову роль у регулюванні обміну культурними цінностями між країнами та забезпеченні справедливої оплати мита. Нетарифні заходи, такі як ліцензування, стандарти, і дозвільні процедури, допомагають контролювати імпорт та експорт культурних об’єктів, забезпечуючи їх безпеку та легальність переміщення.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ ТА ПОРЯДОК ЇХ ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні

В Україні та світі вже тривалий час діє багатомільярдний ринок культурних цінностей («арт-ринок»). Наприклад, серед предметів контрабанди культурні цінності займають провідне місце, чим більша цінність того або іншого викладеного предмету, тим більша вірогідність його вивозу за кордон [21, с. 172].

Станом на 2020-2021 роки в Україні працює близько 150 галерей, ринок культурних цінностей представлено творами (в основному творами мистецтва) близько 2000 художників. Цей показник доволі незначний у порівнянні з досягненнями ринків культурних цінностей інших держав, насамперед – Європи, США та Китаю, проте міжнародні контакти допомагають ринку культурних цінностей України реалізовувати міжнародні проєкти та залучатися до зрушень і нових досягнень закордонних кураторів світового рівня.

У більшості випадків посягання на об’єкти при переміщенні через митні кордони культурних цінностей відбуваються з метою їх вивозу за межі України в рф, США, Західну Європу, Японію, Китай [27, с. 58].

Так, війна росії проти України негативно вплинула на культурну спадщину та цінності України, загрожуючи їх повному знищенню та розграбуванню. Резолюція Європарламенту визнає війну проти України як напад на спільну європейську ідентичність та культурне різноманіття, наголошуючи, що вторгнення росії поставило під загрозу існування митців та працівників культури через створення атмосфери страху та безпеки. Окрім того, знищення культурної спадщини України, розграбування та викрадення культурних цінностей є серйозною загрозою для ідентичності українського народу і національних

меншин, що проживають в Україні. Враховуючи це, євродепутати закликають Єврокомісію створити спеціальний механізм надзвичайного реагування і опору для культурної сфери України [45]. Це стане важливим кроком для збереження і захисту культурної спадщини та цінностей, що є важливими не лише для України, але й для всієї європейської спільноти.

У світі станом на 2018-й рік світовий ринок культурних цінностей оцінювався приблизно в 64 млрд. доларів [42]. У 2019 році світовий ринок культурних цінностей нараховував приблизно 310810 підприємств, включаючи 296580 арт-галерей, 14230 аукціонних будинків.

Кількість зайнятих на світовому ринку культурних цінностей у 2019 становило близько 3 млн. осіб [28, с. 122], що є відносно стабільною величиною, починаючи з 2015–2016 років [5, с. 50].

Сьогодні три основні арт-центри світу – це США (44 відсотків світових продажів), Велика Британія (20 відсотків світових продажів) та Китай (18 відсотків світових продажів), загалом 82 відсотків вартості світових продажів у 2019-2020 роках [11, с. 105].

У 2021 році аукціонні будинки Sotheby’s, Christie’s і Phillips зафіксували значний ріст обороту, що свідчить про відновлення інтересу до ринку мистецтва та колекціонування. Продажі в Нью-Йорку складали 51% всього обороту. Christie’s оголосили про продажі на суму 7,1 млрд. дол. США (приватні продажі – 1,7 млрд. дол. США), Sotheby’s досягли обороту в 7,3 млрд. дол. США. Онлайн-аукціони набули популярності, зрісши на 43%, та ставши важливим каналом для продажу. Christie’s привернули нових покупців, здійснюючи дві третини продажів через онлайн-формат, що свідчить про зміну у покупців і їх уподобань [20].

Обсяги продаж на світовому ринку культурних цінностей за 2002-2021 роки можна проілюструвати за допомогою табл. 2.1.

Отже, починаючи з 2015 року, обсяг продаж на глобальному ринку культурних цінностей (арт-ринку) має стійку, хоча і незначну, тенденцію до постійного зростання.

Таблиця 2.1

Обсяги продаж на світовому ринку культурних цінностей за 2015-2021 роки (млрд. дол. США)

Обсяг продаж/ Рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
У світі	57,17	61,33	60,52	60,27	62,43	61,38	64,55	66,78	68,12	69,28
У США	22,35	34,56	18,45	16,67	21,90	29,49	32,11	37,80	40,23	41,28

Джерело: складено за [5]

На основі даних табл.1.1. побудуємо графік динаміки продаж на глобальному ринку культурних цінностей (рис.2.1).

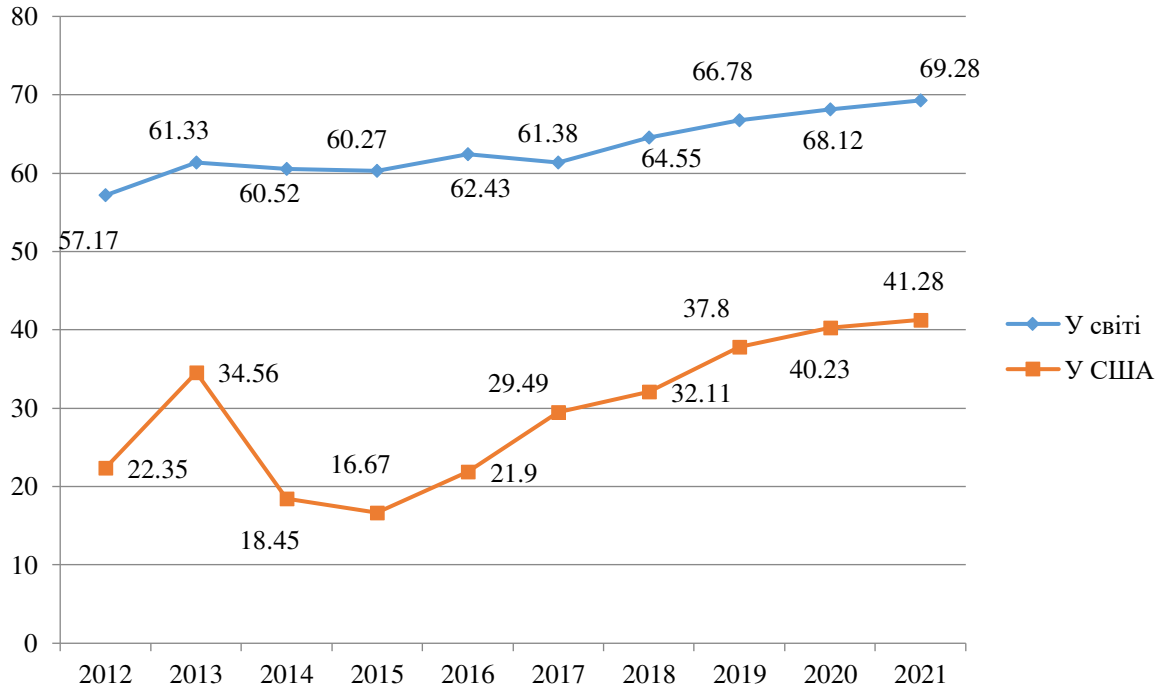

Рис. 2.1. Динаміка і обсяги продаж на глобальному ринку культурних цінностей (арт-ринку), млрд. дол. США

Джерело: складено за [5]

Згідно з даними Mei Moses Fine Art Index, яка відстежує повторні продажі творів мистецтва, середньорічна дохідність вкладень у ринок культурних цінностей вища, ніж загальне зростання фондового ринку. Середня

рентабельність інвестицій у ринок культурних цінностей становила 7,8 відсотків, а середнє зростання індексу S&P 500 – 2,7 відсотків [27, с. 60].

Ринок культурних цінностей вважають вигідним вкладенням коштів 37,4 відсотків європейських і 31,1 відсотків американських мільйонерів [5]. Це можна розглядати як вагомі показники у ставленні до культурних цінностей як до активів.

В табл. 2.2 згруповано дані Державної митної служби України щодо експорту та імпорту культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 2020 – 2022 рр.

Таблиця 2.2

Обсяги експорту та імпорту культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 2020 – 2022 рр., млн. дол. США

Найменування	2020	2021	2022	2022/2020	2022/2021
Експорт	0,56	2,67	1,16	0,6	-1,51
Імпорт	4	6,59	0,48	-3,52	-6,11
Товарообіг	4,56	9,26	1,64	-2,92	-7,62

Джерело: складено за [5]

ОТже, у 2020 році обсяг експорту склав 0,56 млн. дол. США, у 2021 році експорт збільшився до 2,67 млн. дол. США, що складає зростання на 2,11 млн. дол. США у порівнянні з 2020 роком. Однак, у 2022 році експорт зменшився до 1,16 млн. дол. США, що є спадом на 1,51 млн. дол. США відносно 2021 року. Відносно 2020 року зменшення складає 0,4 млн. дол. США. Що стосується імпорту, в 2020 році імпортовано культурних цінностей на 4 млн. дол. США. В 2021 році імпорт зріс до 6,59 млн. дол. США, що означає збільшення на 2,59 млн. дол. США у порівнянні з 2020 роком. Але в 2022 році імпорт різко зменшився до 0,48 млн. дол. США, що складає суттєвий спад на 6,11 млн. дол. США відносно 2021 року. У порівнянні з 2020 роком зменшення складає 3,52 млн. дол. США. Зниження обсягів експорту-імпорту в 2022 році пояснюється початком повномасштабного вторгнення російської федерації на території суверенної України.

В рамах даного дослідження зазначимо, що впродовж усіх 17 місяців війни російські військові грабують та вивозять за межі нашої країни великі обсяги культурних цінностей з тимчасово окупованих територій. Загальний товарообіг (сума експорту та імпорту) у 2020 році склав 4,56 млн. дол. США (рис.2.2). В 2021 році товарообіг збільшився до 9,26 одиниць, що є зростанням на 4,7 млн. дол. США у порівнянні з 2020 роком. Але в 2022 році загальний товарообіг впав до 1,64 млн. дол. США, що складає спад на 7,62 млн. дол. США відносно 2021 року. У порівнянні з 2020 роком спад складає 2,92 млн. дол. США.

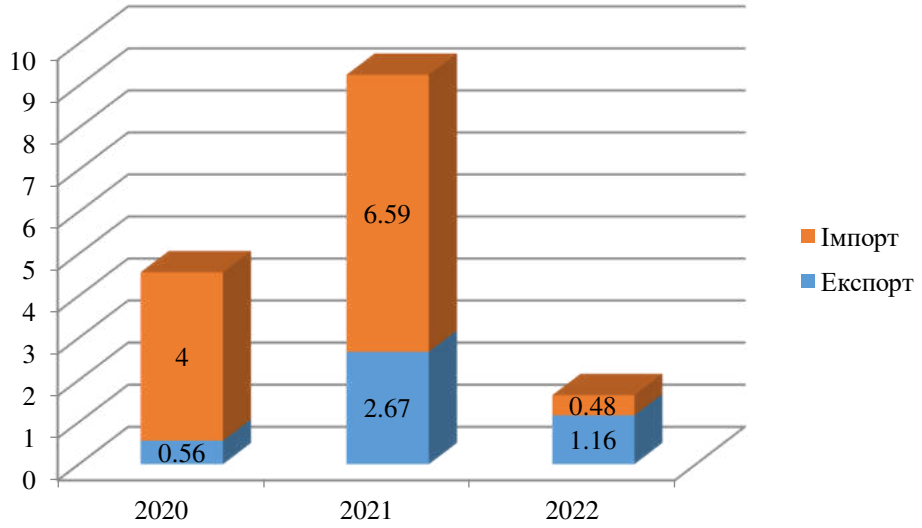

Рис. 2.2. Динаміка і обсяги товарообігу культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 2020–2022 рр., млн. дол. США

Джерело: складено за [24]

Загалом, аналіз експорту та імпорту культурних цінностей показує, що експорт та імпорт культурних цінностей суттєво змінювались протягом трьох років. У 2021 році спостерігалося загальне зростання обсягів торгівлі, але у 2022 році відбувся різкий спад, який вплинув на товарообіг.

За перші 7 місяців 2023 року обсяг експорту культурних цінностей становив 616,19 тис. доларів США (рис.2.3). Це є високим показником та свідчить про активну торгівлю культурними цінностями з України на міжнародному ринку протягом цього періоду.

За аналогічний період обсяг імпорту культурних цінностей становив 327,36 тис. доларів США. Це говорить про менший обсяг імпорту у порівнянні з експортом, що може бути обумовлено різними факторами, включаючи попит на імпортні товари, економічні умови та можливі обмеження.

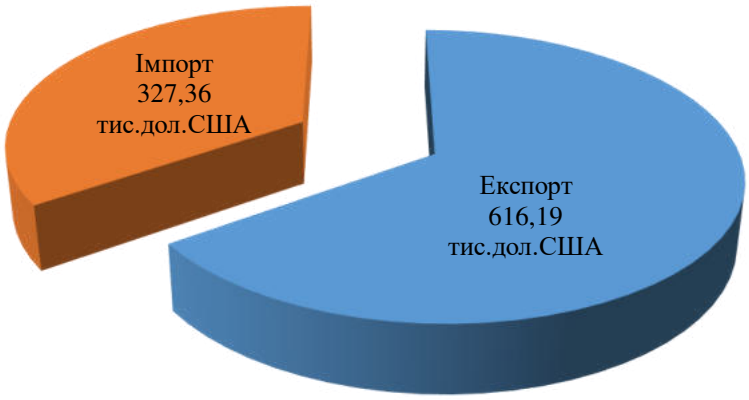

Рис. 2.3. Динаміка і обсяги експорту-імпорту культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 7 місяців 2023 року

Джерело: складено за [24]

В загальному, впродовж 2023 року з України вивезено культурних цінностей більше, аніж завезено. Це пояснюється воєнним станом, і бажанням людей зберегти власні та певні державні культурні цінності.

До основних імпортерів культурних цінностей за досліджуваний період можна віднести: Велику Британію, США, Ізраїль та Китай. Серед основних експортерів культурних цінностей: Беліз, Велика Британія, Німеччина, Македонія США.

Дані табл.2.3 містять інформацію про щомісячний обсяг експорту та імпорту культурних цінностей впродовж аналізованого періоду.

Загалом, впродовж аналізованого періоду спостерігається деяке зростання як обсягів імпорту, так і експорту. В 2020 році обсяг експорту становив 558,04

тис. доларів, а в 2022 році він вже досяг 1158,76 тис. доларів. Аналогічно, імпорт збільшився з 4000,96 млн. доларів у 2020 році до 478,64 тис. доларів у 2022 році.

Таблиця 2.3

Помісячні обсяги експорту та імпорту культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 2020 – 2022 рр., тис. дол. США

Місяці	2020		2021		2022	
	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт
Січень	15,06	12,1	153,32	79,95	126,73	239,75
Лютий	82,26	3,15	1620	115,75	132,95	174,44
Березень	128,02	0,14	193,42	91,76	-	34,39
Квітень	7,58	10,63	208,89	168,07	-	10,14
Травень	264,29	5,62	987,84	164,3	2,76	2,28
Червень	65,68	27,82	358,37	518,85	126,08	22,36
Липень	2080	27,19	176,68	368,22	32,85	131,42
Серпень	80,39	333,48	698,89	222,05	3,54	223,52
Вересень	236,62	29,91	344	183,98	2,67	26,89
Жовтень	22,42	43,38	234,21	280,26	33,26	70,06
Листопад	109,05	38,62	113,77	259,57	13,42	41,96
Грудень	909,59	26	1500	219,42	4,38	181,55
Всього	4000,96	558,04	6589,39	2672,18	478,64	1158,76

Джерело: складено за [24]

Варто зазначити, що спостерігаються певні сезонні відмінності у торгівлі культурними цінностями. Наприклад, усі три роки найвищі показники експорту були в квітні та травні, а в найбільші показники імпорту спостерігалися в липні, серпні та грудні. Відмітимо, що в березні та квітні 2022 року відступній зовсім імпорт культурних цінностей. Це пояснюється початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Є значне зростання обсягів імпорту у 2021 році, зокрема в лютому, коли обсяг імпорту зріс з 82,26 тис. доларів у січні до 1620 тис. доларів. Це може бути обумовлено певними факторами, такими як аукціони, торговельні угоди, чи зміни в законодавстві. Також відмічаємо, що в червні 2022 року спостерігається значне зростання обсягів експорту та імпорту, що може бути пов’язане з певними подіями, які сприяли торгівлі цими товарами. В перші 7 місяців 2023 року й далі спостерігається зростання експорту культурних цінностей (рис.2.4).

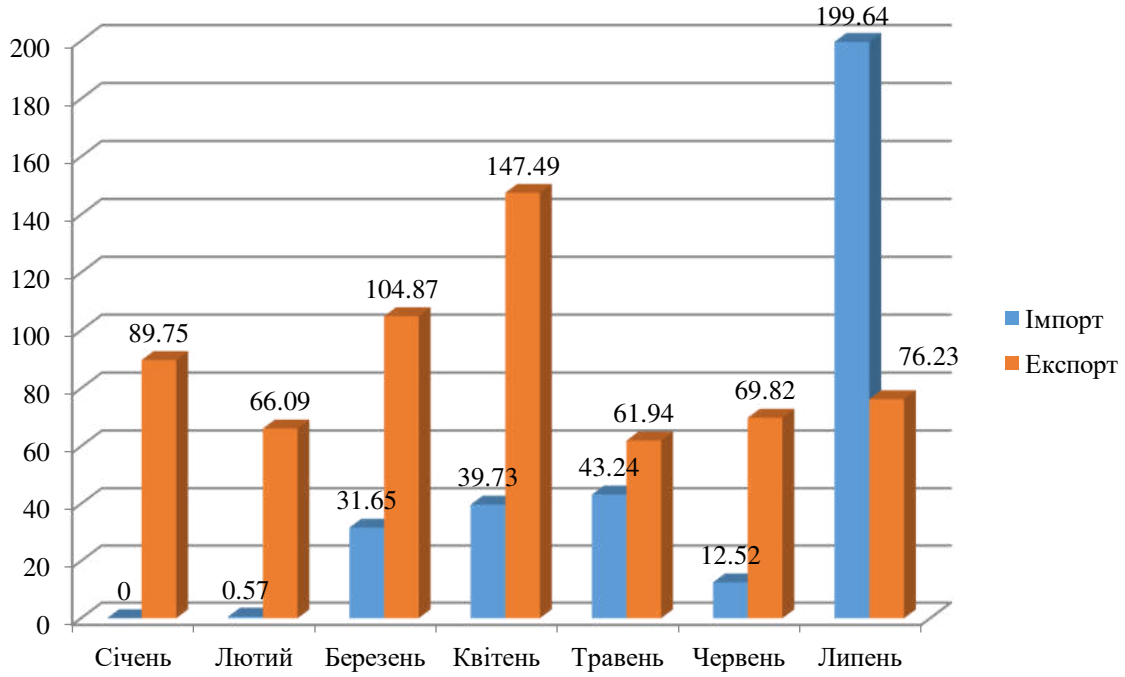

Рис. 2.4. Динаміка і обсяги експорту-імпорту культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за 7 місяців 2023 року

Джерело: складено за [24]

Загалом, за розглянутий період часу найвищі значення імпорту спостерігалися в липні 2022 року (199,64 тис. дол. США) і травні 2023 року (43,24 тис. дол. США). Значення експорту також варіюються, найвище в квітні 2023 року (147,49 тис. дол. США).

Як відмічено в попередньому розділі роботи, переміщення культурних цінностей через митний кордон відбувається за допомогою різних видів транспорту. В табл.2.4 розглянемо обсяги товарообігу культурних цінностей за видами транспорту в 2020-2023 роках.

Зробимо короткі висновки за кожним видом транспорту:

1. Автомобільний транспорт. Відзначається спадом обсягу товарообігу з 2020 року до 2023 року. Найбільший обсяг товарообігу був в 2021 році, а після цього відбувся помітний зниження на 2023 рік. Це викликано воєнним станом в Україні.

Таблиця 2.4

Обсяги товарообігу культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за видами транспорту в 2020 –7 місяців 2023 року, дол. США

Вид транспорту	2020	2021	2022	7 місяців 2023
Автомобільний транспорт	726 912,94	6 576 961,90	717 445,65	597 642,33
Повітряний транспорт	157 874,15	1 644 265,29	359 816,25	18 508,83
Морський транспорт	2 757,83	15 123,58	8 200,00	7 700,00
Поштове відправлення	18 740,00	8 928,61	11 910,00	24 834,81
Невизначений	3 654 807,15	1 015 849,30	540 035,11	294 861,59

Джерело: складено за [24]

2. Повітряний транспорт. Вразливість повітряного транспорту під час пандемії COVID-19, може пояснити різке зменшення обсягу товарообігу в 2020 році. Проте, після цього настає значний ріст обсягу в 2021 році. Вже 2022-2023 роках відбувається різке зниження. Це можна пояснити закриттям повітряного простору в Україні і не можливістю скористатися цим видом транспорту.

3. Морський транспорт. Обсяг товарообігу в цій категорії здебільшого зростав з 2020 по 2022 роки, але в 2023 році спостерігається незначний спад. Як і у випадку з повітряним транспортом, на час воєнного стану морський транспорт для українців також не доступний.

4. Поштове відправлення. Товарообіг в цій категорії також збільшувався протягом всього періоду. Значне зростання в 2021 році може бути пов’язане зі збільшеним попитом на онлайн-торгівлю та зростанням поштових відправлень під час пандемії.

5. Невизначений транспорт. В цій категорії також спостерігається загальний спад товарообігу протягом аналізованого періоду. Найбільший падіння обсягу сталося з 2020 на 2021 рік, а потім спостерігається подальший спад.

Узагальнюючи дані табл.2.4, відмітимо, що повітряний та морський транспорт найбільше постраждали від змін в обсягах товарообігу (рис.2.5), зокрема в 2022-2023 роках через воєнний стан та закриття повітряного простору.

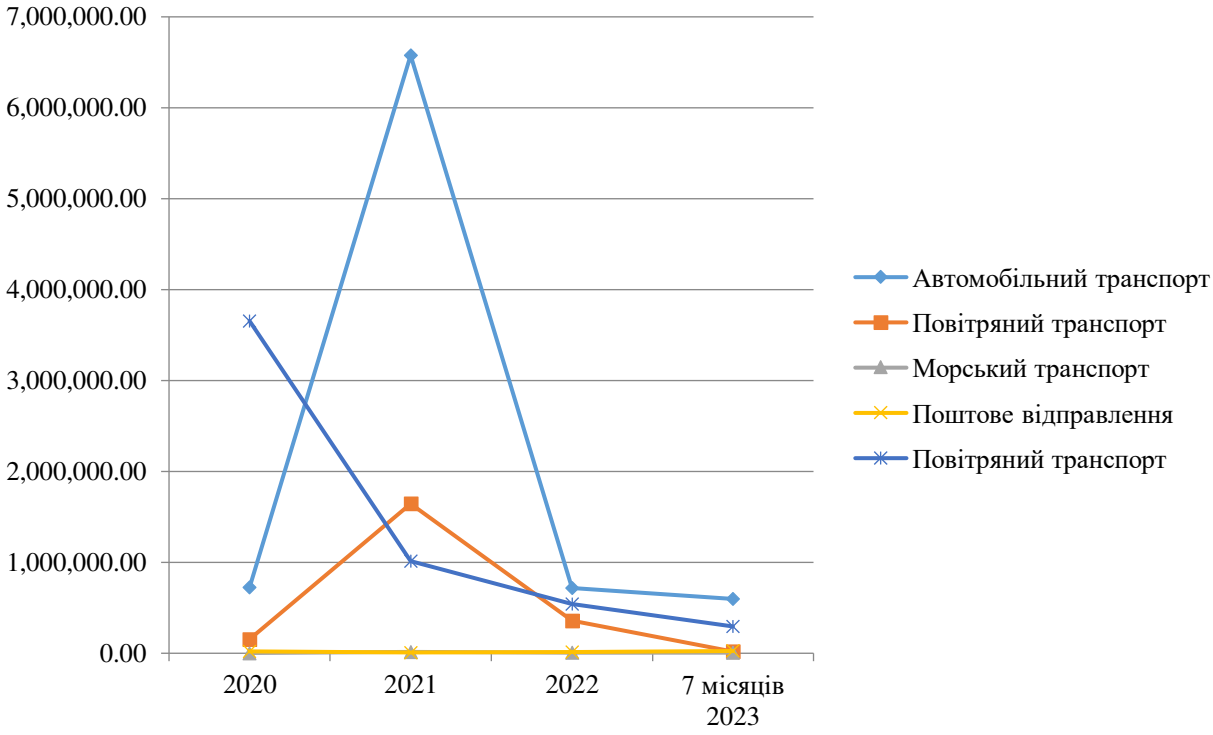

Рис.2.5. Обсяги товарообігу культурних цінностей за кодом УКТЗЕД 97 «Вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріат» за видами транспорту в 2020 –7 місяців 2023 року, дол. США

Джерело: складено за [24]

Суттєво впали показники товарообігу автомобільного транспорту в 2023 році. Поштове відправлення демонструє певне зростання, але з невеликими коливаннями.

Отже, узагальнено можна навести основні економічні показники ринку культурних цінностей:

1. Негативні:

низька ліквідність - культурні цінності, такі як мистецькі твори або історичні артефакти, часто виявляються низьколіквідними активами. Їх важко швидко продати на ринку через обмежений попит і специфічність товару;

мало прозорість - ринок культурних цінностей може бути малопрозорим, що ускладнює оцінку цінності активів і можливих ризиків. Це може призводити до недооцінки або переоцінки активів;

недостатнє регулювання - регулювання ринку культурних цінностей може бути недостатнім або недосконалим, що призводить до правової невизначеності, конфліктів та ризиків для інвесторів;

високі трансакційні витрати - процес купівлі-продажу культурних цінностей може супроводжуватися високими трансакційними витратами, такими як комісії аукціонних домів, правові послуги та інші витрати;

високі ризики інвестування - інвестиції в культурні цінності можуть бути пов’язані зі значними ризиками, такими як можливість збитку від пошкодження або втрати цінностей, відсутність попиту або зміни смаків споживачів;

довгостроковість доходів - очікувані доходи від інвестування в культурні цінності можуть затримуватися на довгий період, так як реалізація цінностей може зайняти час, а також можуть бути нестабільними через коливання вартості;

залежність від суспільного смаку та моди - вартість культурних цінностей може змінюватися в залежності від суспільних тенденцій, смаків та модних трендів. Це може призводити до нестабільності вартості активів.

2. Позитивні:

вища дохідність вкладень - незважаючи на негативні аспекти, успішні інвестиції в культурні цінності можуть приносити вищу дохідність у порівнянні з загальним зростанням фондового ринку;

висока рентабельність - історично деякі культурні цінності, такі як рідкісні мистецькі твори чи антикваріат, можуть зберігати або навіть збільшувати свою вартість з часом, забезпечуючи високу рентабельність інвестицій.

Таким чином, що ринок культурних цінностей має свої особливості та виклики для інвесторів. Серед негативних аспектів виділяють низьку ліквідність, недостатню прозорість, недостатнє регулювання та високі трансакційні витрати. Проте, успішні інвестиції в цю галузь можуть приносити вищу дохідність та рентабельність, особливо в контексті збереження та збільшення вартості

культурних цінностей з часом. Важливо враховувати ризики та адаптуватися до суспільних смаків та модних трендів, а також ретельно оцінювати інвестиційні можливості на цьому ринку.

2.2. Митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей

При переміщенні культурних цінностей через митний кордон України виникає необхідність дотримуватися специфічних митних процедур та вимог, які мають на меті забезпечити легальність та збереження цінних об'єктів культурної спадщини. Документування походження, отримання дозволів та дотримання обмежень є ключовими етапами у забезпеченні правильного переміщення цих цінностей через митний кордон.

Видача дозволу на переміщення культурних цінностей є процедурою, яка складається з декількох етапів. У первинному значенні під поняттям «процедура» розуміється будь-який довготривалий послідовний процес, офіційний порядок дій, що має встановлену послідовність для досягнення певного результату [41]. Тобто, процедура включає в себе послідовні дії, направлені на досягнення конкретного результату (виконання, обговорення, оформлення). З нормативної точки зору, процедура – це регламентований нормами права порядок дій у сфері реалізації прав чи регулювання соціальних відносин [4, с. 233].

В контексті видачі свідоцтва на вивезення культурних цінностей процедура може бути описана як правовий порядок діяльності у сфері забезпечення законності в митній справі, метою якого є здійснення та відновлення прав зацікавлених осіб та публічного інтересу держави.

Процедура отримання свідоцтва на вивезення культурних цінностей включає спільні ознаки, які застосовуються в усіх правових процедурах (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Основні ознаки процедури отримання свідоцтва на вивезення культурних цінностей

Ознака	Характеристика
Передбачуваність	Порядок застосування цієї процедури визначено заздалегідь, що робить її передбачуваною
Різнорідність норм	Норми, які регулюють процедурну діяльність, містяться в різних нормативно-правових актах різного юридичного статусу
Зовнішній характер	Процедурні норми стосуються зовнішнього процесу здійснення матеріальних норм, а не їх внутрішньої реалізації
Нерозривність норм	Між матеріальними і процедурними нормами існує нерозривний зв'язок, що забезпечує взаємозалежність між створенням правових норм і їх реалізацією, теорією та практикою

Джерело: складено за [22]

Варто відзначити, що сама процедура видачі свідоцтва на вивезення культурних цінностей може відрізнятися залежно від виду культурних цінностей (наприклад, музейний предмет, художні твори, композиції тощо) та виду переміщення (вивезення або тимчасове вивезення) [32]. Процедура видачі свідоцтва на вивезення культурних цінностей складається з внутрішньої структури, що включає різноманітні етапи, що розмежовані цілями, завданнями та предметом здійснюваних публічною адміністрацією управлінських дій. Ця процедура проходить через кілька послідовних фаз розвитку, які змінюються одна за одною: процедурні дії – етапи – стадії – процедура. Більшість стадій має конкретні цілі та завдання, а також визначене коло суб'єктів, що здійснюють ці дії [1, с. 127].

Виділяють чотири стадії процедури видачі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей (табл. 2.6). Ці чотири стадії утворюють послідовний порядок дій в рамках процедури видачі свідоцтва на вивезення культурних цінностей.

Отже, процедура подання письмової заяви для вивезення культурних цінностей передбачає подачу клопотання до Державної служби контролю або уповноваженого органу з метою отримання дозволу на вивезення цих цінностей. До такої заяви додаються необхідні документи (Додаток Ж).

Таблиця 2.6

Стадії процедури видачі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей

Стадія	Опис стадії
Стадія подання письмової заяви	Особа подає письмову заяву про отримання свідоцтва на вивезення (тимчасове вивезення) культурних цінностей
Стадія розгляду документів	Після подання заяви проводиться розгляд необхідних документів, що супроводжують заяву, таких як опис культурних цінностей, довідки тощо
Стадія прийняття рішення	На цьому етапі приймається рішення щодо видачі чи відмови у видачі свідоцтва на вивезення (тимчасове вивезення) культурних цінностей. Рішення базується на вивченні заяви, документів та відповідності вимогам законодавства
Стадія інформування про результати	На останньому етапі особа, яка подавала заяву, повідомляється про результати розгляду – чи було свідоцтво на вивезення (тимчасове вивезення) видано, чи відмовлено у видачі

Джерело: складено за [23]

Важливо відзначити, що вимога до надання висновку державної експертизи пояснюється тим, що культурні цінності, які зазначені у заявці на вивезення, підлягають обов'язковій державній експертизі. Порядок проведення цієї державної експертизи та розміри плати за її проведення регулюються постановою Кабінету Міністрів України № 1343 від 26.08.2003 р. [33].

Зауважимо, що існують різні види державної експертизи культурних цінностей, які направлені на оцінку різних аспектів їх переміщення та стану (табл.2.7).

На другій стадії, яка полягає у розгляді документів, проводиться оцінка наданих документів з точки зору їх відповідності вимогам законодавства та підтвердження права власності на культурні цінності. Також перевіряється, чи існують підстави для надання дозволу на переміщення культурних цінностей або для відмови у ньому.

Після аналізу документів на даному етапі, наступною стадією є прийняття рішення. На цьому етапі уповноважена особа виносить належно оформлене рішення відповідно до результатів розгляду.

Рішення може мати дві можливі альтернативи: позитивне та негативне рішення. Ця стадія є ключовою для визначення можливості вивезення

культурних цінностей та забезпечення відповідності цього переміщення вимогам законодавства та культурної спадщини країни.

Таблиця 2.7

Види державної експертизи культурних цінностей

Вид експертизи	Характеристика
Для вивезення	Ця експертиза направлена на визначення значення та статусу культурних цінностей, які заявлені для вивезення за кордон. Її мета полягає в тому, щоб переконатися, що ці цінності не мають важливого культурного значення для країни і можуть бути вивезені
Для тимчасового вивезення	Ця експертиза проводиться для визначення, чи є необхідні умови для тимчасового вивезення культурних цінностей, зокрема, чи не призведе це до їх пошкодження або втрати
При поверненні в Україну після тимчасового вивезення	Ця експертиза проводиться при поверненні культурних цінностей, які були тимчасово вивезені, для забезпечення їх належного стану після переміщення
При вилученні митними або правоохоронними органами	Ця експертиза проводиться для визначення автентичності, походження та вартості культурних цінностей, які були вилучені з контрабанди або незаконного переміщення
При конфіскації або поверненні в дохід держави	Ця експертиза визначає автентичність, історичну та культурну цінність конфіскованих культурних цінностей, які потім повертаються в дохід держави

Джерело: складено за [4, с. 224]

Процедура вивезення культурних цінностей з України після прийнятого позитивного рішення передбачає нанесення відтиску штампа з написом «Дозволено до вивезення з України» на кожному аркуші переліку дозволених до вивезення об’єктів та їх фотографіях. У цьому процесі також зазначається номер виданого свідоцтва та дата його видачі, а також підпис посадової особи Державної служби контролю або уповноваженого Державної служби контролю. Якщо державну експертизу проводив експерт за дорученням Державної служби контролю або уповноваженого Державної служби контролю, то фотографії культурних цінностей завіряються підписом цього експерта, з вказанням дати, і супроводжуються відбитком печатки відповідної організації, яка провела державну експертизу [13].

Заключна стадія процедури вивезення культурних цінностей включає інформування власника про результати розгляду заяви. Якщо позитивне рішення

прийнято, власнику видається один комплект переліку та фотографій культурних цінностей, а також свідоцтво, яке дійсне протягом шести місяців з моменту видачі [2, с. 29].

Важливо відзначити, що про відсутність чітко унормованого порядку інформування власника про результати розгляду заяви, що потребує подальшого вдосконалення та уточнення. Також слід зауважити, що в разі відмови особи, яка подала заяву на вивезення культурних цінностей, від проведення державної експертизи для цих цінностей, це може розглядатися як її відмова від вивезення. За результатами проведеної державної експертизи для культурних цінностей, які були заявлені на вивезення, Міністерство культури та інформаційної політики України включає їх до Державного реєстру національного культурного надбання. Це здійснюється незалежно від згоди особи, яка подала заяву про вивезення таких цінностей.

На вимогу власника культурних цінностей або уповноваженої ним особи в Україні Міністерство культури та інформаційної політики України розглядає питання щодо можливості або неможливості вивезення цих цінностей на підставі висновку державної експертизи. Рішення з цього питання письмово повідомляється протягом місячного терміну з дня надходження клопотання. У разі позитивного рішення, яке дозволяє вивезення, видається свідоцтво на право вивезення культурних цінностей відповідно до затвердженого зразка, який схвалюється Кабінетом Міністрів України.

В день видачі свідоцтва на право вивезення або тимчасового вивезення культурних цінностей з території України, Міністерство культури та інформаційної політики України реєструє цю інформацію на єдиному інформаційному веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». Цей процес забезпечує контроль за переміщенням культурних цінностей і включення їх до офіційного реєстру національного культурного надбання.

Отже, митні та експортні процедури для переміщення культурних цінностей через митний кордон України представляють складний та ретельно регульований процес, який включає подачу заяви, державну експертизу, видачу

свідоцтва на право вивезення та реєстрацію національного культурного надбання. Ці процедури важливі для збереження та захисту культурної спадщини України та забезпечення її легального переміщення через кордон. Вони також сприяють контролю за обігом цінних артефактів та забезпечують включення їх до офіційного реєстру. Цей процес вимагає відповідності вимогам законодавства та систематичної організації, щоб забезпечити легальність та цінність культурних цінностей України.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕМІЩЕНЬ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

3.1. Проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей

Збереження та переміщення культурних цінностей складають одну з важливих складових сучасної світової спадщини. Унікальні об’єкти мистецтва, архітектури, археологічні знахідки та інші артефакти несуть у собі не лише історичну та культурну цінність, але й здатні відобразити ідентичність націй, їх звичаї, традиції та спадщину. Однак, навіть у цьому сучасному світі, коли інформаційні технології стають все більше доступними, переміщення культурних цінностей через митний кордон залишається актуальною і нагальною проблемою та вимагають уваги та розгляду з боку уряду, наукових установ, та громадськості.

У даному тексті ми розглянемо ключові аспекти цієї проблеми:

1. Відсутність чіткого регулювання. Українське законодавство може бути недостатньо чітким та докладним щодо правил переміщення та імпорту культурних цінностей через митний кордон. Це може призводити до незрозумілих ситуацій та спрощень.

2. Потреба у спеціалізованих знаннях.

У даному контексті, для визначення та класифікації культурних цінностей, які перетинають кордон України, можуть знадобитися спеціалізовані знання, наприклад, у галузі мистецтвознавства, археології або історії мистецтва. Тому вважаємо доцільним розглянути можливість доручити митним органам виконувати митний контроль над цими цінностями та призначити спеціалістів у цій галузі на посади в митницях. Ці спеціалісти повинні мати відповідні знання в області мистецтвознавства, що може покращити швидкість, ефективність та результати цієї роботи.

У разі необхідності, для участі у здійсненні митного контролю можуть залучатися за ініціативою митних органів або декларанта (власник товару та/або транспортного засобу) спеціалісти та експерти. Таке право регламентовано ст. 327 МК України [23].

3. Відсутність найсучасніших засобів автоматизації. Українська митна служба може потребувати модернізації та автоматизації процесів контролю культурних цінностей. Це включає створення ефективних інформаційних систем для ідентифікації та відстеження таких цінностей.

Нині особливу увагу слід приділити організації автоматизованого процесу митного контролю при переміщенні культурних цінностей. Єдина електронна автоматизована інформаційна система (ЄАІС) має лише програмно-інформаційний комплекс, який дозволяє переглядати інформацію про митне оформлення товарів на основі дозвільних документів, за визначеними параметрами, такими як тип (код) дозвільного документу та/або його номер. Необхідно вдосконалити систему таким чином, щоб мати можливість надавати відповідні дозволи та експертизи у формі електронних документів, а також виконувати їх перевірку. Потрібно забезпечити ідентифікацію культурних цінностей за кодом УКТЗЕД (Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності) або за допомогою WEB-сервісів з використанням «Ідентифікатора культурних цінностей». Також необхідно встановити нормативний порядок застосування інформаційних технологій для здійснення митного контролю.

4. Правопорушення та контрабанда. Недостатній контроль за переміщенням культурних цінностей може сприяти незаконній торгівлі та контрабанді цих об’єктів, що призводить до втрати національної культурної спадщини.

5. Співпраця між органами. Вважаємо, що важливо установити механізм взаємодії та алгоритм дій між митними, правоохоронними та іншими державними органами в рамках кримінального процесуального законодавства щодо контролю переміщення культурних цінностей. На сьогоднішній день

відсутній чіткий нормативний акт, який би регулював цей процес, включаючи дії посадових осіб у випадку підозрілих порушень законодавства щодо переміщення культурних цінностей, процедури фіксації порушень, форми взаємодії між органами, визначення обов'язків та інших аспектів. Тому вважаємо за необхідне розробити спільний порядок взаємодії та затвердити його профільними відомствами. Цей порядок має враховувати інтереси всіх сторін та забезпечувати ефективний контроль за переміщенням культурних цінностей, а також чітко визначати процедури та відповідальність за порушення закону.

6. Недостатня підготовка персоналу. Персонал, відповідальний за митний контроль культурних цінностей, може не мати достатніх знань та навичок для ефективного виконання своїх обов'язків. На нашу думку, підвищення якості та ефективності митного контролю за переміщенням культурних цінностей вимагає належної підготовки персоналу, який відповідає за цей напрямок. Це включає в себе визначення статусу товарів як культурних цінностей при їх переміщенні через кордон. У деяких випадках це може потребувати використання спеціальних знань, і, відповідно, може знадобитися залучення експертів і спеціалістів. Визначення природи походження товарів і їх належності до культурних цінностей може вимагати розробки чітких критеріїв, особливо в тих випадках, коли законодавство не надає вичерпних визначень. Справді, в багатьох випадках визначення, чи відноситься товар до культурної цінності, може бути досить складним завданням.

Таким чином, необхідно розвивати та регламентувати процедури та критерії для визначення належності товарів до категорії культурних цінностей на законодавчому рівні. Така правова регламентація допоможе стандартизувати процес та забезпечити більш точний та однорідний митний контроль за переміщенням культурних цінностей.

Отже, проблеми переміщення культурних цінностей через митний кордон України залишаються актуальними та потребують негайного вирішення. Відсутність чіткого регулювання, недостатній контроль за правопорушеннями та контрабандою, а також необхідність спеціалізованих знань та сучасних засобів

автоматизації, обумовлюють необхідність системного підходу до управління цією сферою. Впровадження чітких нормативів, підвищення кваліфікації персоналу та модернізація інформаційних систем є критичними кроками для забезпечення ефективного та надійного контролю переміщення культурних цінностей та збереження національної спадщини.

3.2. Шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі зарубіжного досвіду

Вітчизняне законодавство з питань переміщення через митний кордон України культурних цінностей має чимало прогалин. Причинами такої ситуації слугує ряд чинників, передусім брак необхідного правозастосовного досвіду в цій сфері. Це спонукає до вивчення практики врегулювання окресленого питання в зарубіжних країнах, що набуває особливої актуальності в контексті інтеграційних процесів, прагнення адаптувати власне законодавство до кращих світових стандартів.

На думку експертів, однією з країн, де прописано чіткий регламент переміщення через митний кордон культурних цінностей є Німеччина, що є однією з найбільш розвинутих країн світу в правовому аспекті. Одразу зауважимо, що німецькі національні положення про захист культурних цінностей є досить складними. Передусім привертає увагу дворівневий характер нормативно-правової бази:

1. Федеральне законодавство. Загальнофедеральне законодавство в Німеччині стосується захисту культурних цінностей на національному рівні. Один з найважливіших актів у цій сфері – це Закон про захист культурних цінностей – Gesetz zum Schutz von Kulturgut (KGSG) [46], який встановлює правила для експорту, імпорту та повернення культурних цінностей. Закон регулює вивезення національно важливих культурних об’єктів за кордон і їх повернення назад в Німеччину.

2. Законодавство федеральних земель. Окрім загально-федерального законодавства, кожна федеральна земля в Німеччині також може мати свої власні правила та закони, які стосуються захисту культурних цінностей. Це може призвести до додаткових правил та обмежень на рівні окремих земель щодо вивезення, ввезення та повернення культурних об'єктів.

У випадку, якщо уряди адміністративних земель не використовують це право нормотворчості, Закон про захист культурних цінностей залишається єдиною правовою основою для регулювання процесу експорту культурних цінностей. Тобто, при відсутності регіональних постанов, закон є ключовим документом, який визначає правила та обмеження щодо вивезення цих цінностей за кордон. Очевидно, що загальнодержавні федеральні норми є важливішими і юридично мають більше значення, коли мова йде про захист культурних цінностей Німеччини від нелегального експорту. Згідно із п. 5a ч. 1 ст. 73 Конституції республіки (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland – GG), конфедерація має повноваження захищати німецьку культурну спадщину від вивезення за кордон. Окрім того, ці норми встановлюють обов'язок сприяти захисту культурних цінностей інших країн через міжнародні угоди та європейські правила [47]. Тобто федеральний уряд відповідає за захист національних культурних цінностей від незаконного вивезення за кордон, а також за захист культурних цінностей інших країн, які незаконно потрапили до Німеччини та мають бути повернуті (Закон про реституцію культурних цінностей).

У адміністративно-правовому механізмі Німеччини посадовою особою, якій делеговані повноваження щодо формування та реалізації державної політики щодо вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, є Уповноважений з питань культури та засобів масової інформації Федерального уряду. Саме ця посадова особа має остаточне право приймати рішення щодо вивезення культурних цінностей за межі держави [26]. Іншими словами, Уповноважений грає ключову роль у контролі та регулюванні процесу переміщення культурних цінностей і має остаточне слово у цьому питанні.

Окрім того, важливу роль у німецькому адміністративно-правовому механізмі відіграє Конференція міністрів культури. Основною метою цього колегіального органу є координація заходів для покращення захисту національних культурних цінностей від вивезення за кордон. Незважаючи на те, що ця організація є добровільним об'єднанням в межах федеральних земель Німеччини, багато з її рішень, які мають факультативний характер, були враховані та впроваджені в діючий адміністративний механізм країни [25].

В рамках даного дослідження варто також згадати і про портал захисту культурних цінностей, що є спільним ініціативним проектом федеральних органів виконавчої влади та урядових органів федеральних земель в Німеччині. Цей спеціалізований Інтернет-ресурс містить об'єднану базу даних національних культурних цінностей, яка може бути використана для пошуку та переліку рухомого майна, захищеного як культурний актив у Німеччині, ЄС та державах-членах Конвенції ЮНЕСКО про культурні цінності. Портал також надає можливість знаходити відповідні урядові органи та контактні особи в федеральних та відомчих органах земель для консультацій та додаткової інформації.

В базі даних зібрана наступна інформація:

державні каталоги національної культурної спадщини, які містять переліки об'єктів, які мають особливу культурну цінність;

національні довідники цінних архівів, що дають змогу ідентифікувати та локалізувати важливі архівні матеріали;

огляд рухомих пам'яток та інших об'єктів, які підлягають захисту, включаючи їх опис і статус охорони;

огляд культурних цінностей, на які поширюються особливі права і обов'язки, пов'язані з їх власністю та використанням, зокрема, відносини щодо «верховного родового володіння» [48].

Відповідно до Закону про захист культурних цінностей в Німеччині, рухомі культурні активи зазначаються як спеціально захищені від незаконного вивезення за кордон лише тоді, коли вони зареєстровані у Переліку національних

культурних цінностей або у Переліку національних цінних архівів і включені до відповідного реєстру [29, с. 104]. Культурна цінність повинна бути зареєстрована, якщо її вивезення призведе до значних втрат для національних культурних цінностей. Архівний матеріал, з свого боку, має бути зареєстрованим, якщо він має важливе значення для німецької політичної, культурної та економічної історії. Відповідальність за реєстрацію належить федеральним землям, на території яких розташовані культурні чи архівні об'єкти. Таким чином, кожна федеральна земля веде облік національно цінних культурних цінностей та національно цінних архівів, тобто включає охоронювані об'єкти культури, що знаходяться на її території. Зрештою, на рівні країни формується два каталоги: вичерпний перелік національно цінних культурних цінностей і список національно цінних архівів. Уповноважений з питань культури та засобів масової інформації Федерального уряду відповідає за роботу з цими довідниками та забезпечує їх використання [46].

Уповноважений Федерального уряду з питань культури та ЗМІ відповідає за прийняття рішення щодо надання експортної ліцензії на вивезення культурних цінностей з Німеччини. Перед тим, як прийняти таке рішення, він консультується з Комісією експертів, яка складається з п'яти членів і представляє різні сфери, включаючи музеї, виставкові центри, архіви, бібліотеки, наукові установи, а також державні та приватні колекції. Окрім того, митне законодавство передбачає контрольні повноваження митних органів для захисту національно цінних культурних та архівних матеріалів від незаконного експорту до третіх країн або передачі державам-членам ЄС. Незаконне вивезення або передача такого матеріалу, який підпадає під цей закон, карається відповідно до законодавства [14].

Важливо відзначити, що культурні цінності, які походять з держав-членів ЄС або підпадають під Конвенцію про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі прав власності на культурні цінності 1970 року, захищені цими документами як національна

культурна спадщина та вважаються вивезеними незаконно, якщо це відбулося в порушення місцевого законодавства.

Важливо також відзначити, що обмеження на імпорт культурних цінностей визначається законодавством країни походження цих цінностей, і так званий «принцип списків» був скасований через обмеження на імпорт встановлені країнами походження [46].

Таким чином, німецький механізм захисту культурних цінностей дійсно базується на децентралізованій основі як у законодавчому, так і в інституційному аспекті [29, с. 105]. Фундаментальний закон про захист культурних цінностей діє на всій території країни, але федеральні землі мають свої нормативні акти та регулюють деякі аспекти захисту культурних цінностей на рівні регіону.

З урахуванням історичних передумов і різних чинників, що вплинули на формування правових підходів федеральних земель, метод нормотворчого транспонування є виправданим та раціональним. Цей підхід дає змогу забезпечити консистентність та спільну основу для захисту культурних цінностей на всій території Німеччини, одночасно враховуючи різні потреби і особливості кожного федерального землі. Це сприяє ефективному і гнучкому застосуванню закону та забезпечує відповідність правових норм місцевим реаліям.

Щодо впровадження реформ, в Україні системи захисту культурних цінностей, потрібно правильно стандартизувати інформацію про ці цінності. Наразі на рівні законодавства важливо усунути конфлікти у функціонуванні Державного реєстру національного культурного надбання, який має містити список археологічних, архітектурних, історичних і документальних об’єктів української культури, що зберігаються у державних архівах у письмовій формі.

Використовуючи розглянутий досвід Німеччини рекомендуємо створити в Україні автоматизовану централізовану базу даних – Державний реєстр культурних цінностей. Цей веб-ресурс буде містити не лише повний список об’єктів національної культурної спадщини, але й слугувати платформою для їх реєстрації. Доступ до реєстраційних процедур культурних цінностей повинен

бути наданий компетентним органам, таким як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за політику в сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, і їх територіальним підрозділам.

Результати аналізу німецького досвіду підтверджують, що такий механізм сприятиме швидкості розгляду заявок та прийняттю рішень щодо можливості вивезення об'єктів, які мають особливу національну цінність. В порівнянні зі сучасним українським підходом, який часто супроводжується бюрократичними та процедурними затримками, запропонований механізм має численні переваги. Замість обов'язкової державної експертизи на кожен об'єкт, що підлягає вивезенню, культурні цінності будуть попередньо класифіковані як такі, які можна вивозити та ті, які не можна.

Таким чином, імплементація досвіду Німеччини в національну практику України сприятиме ефективнішому захисту та збереженню національної спадщини, спростить процес вивезення та повернення культурних цінностей та допоможе зменшити адміністративні обмеження. Впровадження такого підходу може покращити систему охорони культурної спадщини в Україні, надаючи їй більш сучасну та ефективну структуру.

ВИСНОВКИ

Таким чином, вивчивши особливості переміщення через митний кордон України культурних цінностей, можна дійти до наступних висновків:

1. Розглянувши поняття, класифікацію та характеристику культурних цінностей як об'єкту переміщення через митний кордон виявлено їх важливу роль у збереженні культурної спадщини та сприянні міжнародному культурному обміну. Класифікація цих цінностей допомагає ефективно регулювати їх переміщення, забезпечуючи баланс між захистом культурної спадщини та свободою переміщення товарів із культурною вартістю. Розуміння характеристик культурних цінностей сприяє розробці адекватних митних процедур та міжнародних договорів для збереження цінностей, що є важливим аспектом культурної дипломатії та співпраці.

2. Дослідивши підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей, можемо сказати, що підстави переміщення через митний кордон України культурних цінностей визначаються різними цілями, включаючи ввезення, тимчасове ввезення, вивезення, тимчасове вивезення та транзит. Кожна з цих підстав має свої характеристики та умови, які визначають, чи може бути таке переміщення легальним і безпечним. Такі різноманітні підстави дають змогу власникам та уповноваженим особам здійснювати переміщення культурних цінностей за відповідними правилами та умовами, забезпечуючи їх збереженість та ідентифікацію під час митного оформлення.

3. Ознайомившись із заходами митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей, можемо зробити висновок, що заходи митно-тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні культурних цінностей є важливими інструментами для збереження, захисту і контролю цінностей, що мають велике значення для культурної спадщини. Митні процедури та митно-тарифні норми грають ключову роль у регулюванні обміну культурними цінностями між країнами та забезпеченні справедливої оплати мита. Нетарифні заходи, такі як ліцензування, стандарти, і дозвільні

процедури, допомагають контролювати імпорт та експорт культурних об’єктів, забезпечуючи їх безпеку та легальність переміщення. Ці заходи сприяють збереженню історичної та культурної спадщини кожної країни і сприяють співробітництву в міжнародній спільноті для забезпечення охорони цінностей всього людства.

4. Оцінивши сучасний стан ринку культурних цінностей в Україні, можемо зробити висновок, що ринок культурних цінностей має свої особливості та виклики для інвесторів. Серед негативних аспектів виділяють низьку ліквідність, недостатню прозорість, недостатнє регулювання та високі трансакційні витрати. Проте, успішні інвестиції в цю галузь можуть приносити вищу дохідність та рентабельність, особливо в контексті збереження та збільшення вартості культурних цінностей з часом. Важливо враховувати ризики та адаптуватися до суспільних смаків та модних трендів, а також ретельно оцінювати інвестиційні можливості на цьому ринку.

5. Дослідивши митні процедури під час переміщення через митний кордон України культурних цінностей ми дійшли висновку, що ці процедури представляють складний та ретельно регульований процес, який включає подачу заяви, державну експертизу, видачу свідоцтва на право вивезення та реєстрацію національного культурного надбання. Ці процедури важливі для збереження та захисту культурної спадщини України та забезпечення її легального переміщення через кордон. Вони також сприяють контролю за обігом цінних артефактів та забезпечують включення їх до офіційного реєстру. Цей процес вимагає відповідності вимогам законодавства та систематичної організації, щоб забезпечити легальність та цінність культурних цінностей України.

6. Вивчивши проблеми переміщення через митний кордон України культурних цінностей можемо сказати, що проблеми переміщення культурних цінностей через митний кордон України залишаються актуальними та потребують негайного вирішення. Відсутність чіткого регулювання, недостатній контроль за правопорушеннями та контрабандою, а також необхідність спеціалізованих знань та сучасних засобів автоматизації, обумовлюють

необхідність системного підходу до управління цією сферою. Впровадження чітких нормативів, підвищення кваліфікації персоналу та модернізація інформаційних систем є критичними кроками для забезпечення ефективного та надійного контролю переміщення культурних цінностей та збереження національної спадщини.

7. Обґрунтувати шляхи удосконалення переміщення через митний кордон України культурних цінностей на основі досвіду Німеччини, зробили висновок, що німецький механізм захисту культурних цінностей дійсно базується на децентралізованій основі як у законодавчому, так і в інституційному аспекті. Фундаментальний закон про захист культурних цінностей діє на всій території країни, але федеральні землі мають свої нормативні акти та регулюють деякі аспекти захисту культурних цінностей на рівні регіону. Імплементація досвіду Німеччини в національну практику України сприятиме ефективнішому захисту та збереженню національної спадщини, спростить процес вивезення та повернення культурних цінностей та допоможе зменшити адміністративні обмеження. Впровадження такого підходу може покращити систему охорони культурної спадщини в Україні, надаючи їй більш сучасну та ефективну структуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : в двох томах. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Том 1: Загальна частина. 592 с.

2. Ангеловська О. С. Контроль за переміщенням культурних цінностей через митний кордон України. *Держава та регіони. Серія «Право».* 2020. № 4(70). Т. 2. С. 27–33.

3. Ангеловська О. С. Особливості переміщення через митний кордон України культурних цінностей. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021. 105 с.

4. Ангеловська О. С., Тильчик В. В. Порядок вивезення культурних цінностей з України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 5(33). С. 219–228.

5. Андрощук Г. О., Давимука С. А. Арт-ринок і право слідування в ЄС та Україні: економіко-правовий аналіз. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Випуск 1. С. 49–58.

6. Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту: Прийнятий 14 травня 1954 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_721.

7. Голубєва В. О. Зовнішньоторговельний документообіг та нетарифний протекціонізм у світовій практиці. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2006. № 1 (24). С. 53–54.

8. Гребельник О. П. Нормативно-правове забезпечення митно-тарифної політики держави. *Податкова політика в Україні та її нормативно-правове забезпечення:* Зб. наук. праць за мат. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 1-2

грудня 2000 р.) / Л. М. Атцподіна, А. Ф. Воробйов, О. Л. Гарбуз та ін. Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. Ч. ІІ. С. 289–296.

9. Дмитрієва Н. В. Заходи нетарифного обмеження в системі регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих учених:* Зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2010 р.) / ред. колегія: І. С. Гриценко, І. А. Безклубий, В. О. Глушков та ін. К.: КНУ, 2010. Ч. І. С. 168–169.

10. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Реріха): Прийнятий 15 квітня 1935 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_191.

11. Долуда А. О., Пукліч О. С., Манжелій Т. С. Твори живопису як культурні цінності: класифікаційні ознаки і критерії. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: Матеріали ІІІ-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 лютого 2020 р.) / Київський університет права Національної академії наук України, Донецький державний університет управління. Київ-Маріуполь, 2020. С. 102–109.

12. Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року: Прийнятий у м. Гаага 26 березня 1999 року. *ЛІГА:ЗАКОН*. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU99311.

13. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України, затверджена наказом Мінкультури України від 22.04.2002 р. № 258. Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-02#Text.

14. Інформаційна сторінка на сайті Уповноваженого з питань культури та ЗМІ. URL: https://www.bundesregierung.de/bregde/bundesregierung/staatsministerin-fuer-kultur-und-medien/kultur/fragen-undantworten-zum-neuen-kulturgutschutzgesetz-422696.

15. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту: Прийнята 14 травня 1954 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157.

16. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності: Прийнята в м. Париж 14 листопада 1970 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186.

17. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини: Прийнята в м. Париж 16 листопада 1972 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

18. Конвенція ЮНІДРУА «Про міжнародне повернення викрадених чи нелегально вивезених культурних цінностей»: Прийнята в м. Рим 24 червня 1995 р. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590.

19. Котис О. М. Застосування поняття «культурні цінності» та «культурна спадщина» у міжнародному праві та праві Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. Внп. 31. С. 189–197.

20. Крупенко К. Аукціонні будинки Christie’s та Sotheby’s опублікували дані про свої рекордні продажі за 2021 рік. *Суспільне. Культура*. 2021. 22 грудня. URL: https://suspilne.media/191835-aukcionni-budinki-christies-ta-sothebys-opublikuvali-dani-pro-svoi-rekordni-prodazi-za-2021-rik/.

21. Кулакова Н. В. Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на культурну спадщину в країнах Європи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. 2015. Випуск 30. С. 170–176.

22. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.

23. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495–VI. Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495–17.

24. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri.

25. Офіційний сайт Конференції Міністрів Культури Німеччини. URL: https://www.kmk.org/aktuelles/kulturminister-konferenz.html

26. Офіційний сайт Уповноваженого з питань культури та засобів масової інформації Федерального уряду Німеччини. URL: http://www.kulturgutschutzdeutschland.de/DE/Home/home_node.html;jsessionid=672B7EDA3EB31DDD9F2BA9BE027FFC0B.1_cid350

27. Павліченко Н. В. Сучасний український арт-ринок: проблеми і рішення. *Магістеріум. Культурологія*. 2015. Випуск 59. С. 58–59.

28. Парагайло В. О. Адміністративні процедури оформлення права на вивезення культурних цінностей з України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 122–123.

29. Парагайло В. О. Досвід Німеччини у сфері обігу культурних цінностей: потенційні аспекти впровадження для України. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи :* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 берез. 2018 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2018. С.101–106.

30. Пархоменко М. М. Міжнародний досвід забезпечення якості продукції. *Форум права: Науковий журнал* / ред. колегія: О. М. Головко (голов. ред.), І. В. Зозуля (відп. секретар), А. Ф. Волобуєв та ін. 2010. № 3. С. 344–350.

31. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 13-14, № 15-16. Ст. 112.

32. Порядок видачі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей або відмови в його видачі, переоформлення, анулювання : Постанова КМУ від 25 листопада 2015 р. № 963. *Верховна Рада України.* URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2015-%D0%BF#Text

33. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення: Постанова КМУ від 26.08.2003 р. № 1343. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF/ed20130417/find?text=%CA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%ED%B3+%F6%B3%ED%ED%EE%F1%F2%B3#Text.

34. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1068-14#Text.

35. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 2. Ст. 91.

36. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 року № 1805-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. Ст. 333

37. Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту: Прийнятий 14 травня 1954 року. *Верховна Рада України: Офіційний веб-портал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722.

38. Рекомендації про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного вивозу, ввозу та передача права власності на культурні цінності від 19 листопада 1964 року. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186.

39. Рекомендації про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських чи приватних робіт від 15 жовтня 1968 року. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_723.

40. Рекомендація про міжнародний обмін культурними цінностями: Прийнята в м. Найробі 26 листопада 1976 р. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_725.

41. Словник української мови. URL: http://sum.in.ua/.

42. Станом на 2018-й рік світовий арт-ринок оцінювався приблизно в 64 млрд. доларів. *Українська правда. Життя*. 2019. 20 вересня. URL: https://life.pravda.com.ua/culture/2019/09/20/238261/.

43. Товкун І. М. Особливості законодавчого регулювання експортно-імпортних операцій. *Право та інновації*. 2015. № 1. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_1_11/

44. Щербатюк Н. В. Класифікація заходів нетарифного регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 111–112.

45. Юськів К. ЄП закликає протидіяти знищенню культурної спадщини України. *Korrespondent.net*. 2022. 21 жовтня. URL: https://ua.korrespondent.net/ukraine/4528068.

46. Gesetz zum Schutz von Kulturgut. Ausfertigungsdatum. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/kgsg/KGSG.pdf.

47. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Art 73. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_73.html

48. Zweites Gesetz über die Bereinigung von Bundesrecht im Zuständigkeitsbereich des Bundesministeriums der Justiz Vom 23. November 2007. URL: http://www.kulturgutschutzdeutschland.de/DE/AllesZumKulturgutschutz/Rechtsgrundlagen/NationalesRecht/FideikommissAufloesungsrecht/GesetzAufhebungFideikommiss-Aufloesungsrecht.pdf?__blob=publicationFile&v

Додаток А

Основні нормативно-правові акти, що регулюють переміщення культурних цінностей через митний кордон України

№ з/п	Нормативно-правовий акт
1	Митний кодекс України [23]
2	Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [34]
3	Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України, затверджена наказом наказ Міністерства культури і мистецтв України № 258 від 22.04.2002 р. [13]. Відповідно до цієї інструкції, переміщення культурних цінностей через державний кордон України може бути наступних видів: – ввезення (включаючи тимчасове ввезення); – вивезення (включаючи тимчасове вивезення), в тому числі шляхом пересилання в міжнародних поштових відправленнях, юридичними чи фізичними особами через митний кордон України культурних цінностей; – транзит через територію України [22]
4.	Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1343 від 26.08.2003 р. [33]

Джерело: складено за [3, с. 90]

Додаток Б

Документи та дії, що необхідні для поміщення товарів у митний режим

№ з/п	Документи та дії	Короткий опис
1	Митна декларація	Цей документ містить інформацію про переміщуваний товар і його характеристики. Для товарів, що не є підакцизними, залежно від виду транспорту може використовуватися інший документ, наприклад, авіаційна вантажна накладна, коносамент, накладна УМВС, накладна ЦІМ/УМВС, книжка МДП (Carnet TIR), книжка А.Т.А., книжка CPD, документ, передбачений міжнародними договорами та інші
2	Товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок-фактура (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару	Ці документи підтверджують вартість переміщуваного товару
3	Дозвільний документ на транзит	Цей документ видаватиметься відповідними уповноваженими органами лише у випадках, які передбачені законодавством. Він дає змогу здійснювати транзит через митну територію
4	Забезпечення виконання зобов’язання зі сплати митних платежів	Якщо для конкретного виду товару виникає таке зобов’язання, потрібно забезпечити сплату відповідних митних платежів

Джерело: складено за [23]

Додаток В

Заходи нетарифного регулювання переміщення через митні кордони культурних цінностей

№ за/п	Захід
1	Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій
2	Застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україні
3	Процедура реєстрації зовнішньоекономічних контрактів
4	Процедура видачі ліцензій на право імпорту, експорту – спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів
5	Дозвільні система служби експортного контролю
6	Сертифікація товарів, що ввозяться в Україну
7	Дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю
8	Реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок
9	Застосування державного пробірного контролю

Додаток Г

Основні регулятори переміщення через митні кордони культурних цінностей

№ з/п	Регулятор
1	Участь держави в зовнішньоторговельних заходах, яка включає субсидування виробництва і експорту товарів, систему державних закупівель товарів, та державну торгівлю в країнах з ринковою економікою
2	Митні та адміністративні імпортні формальності, до яких відносяться антидемпінгове мито, методи оцінки митної вартості товарів, митні та консульські формальності, товаросупровідні документи, та товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності
3	Стандарти і вимоги, пов'язані з охороною здоров'я, промисловістю та технікою безпеки, до яких відносяться промислові стандарти, вимоги до упаковки та маркування товарів, санітарно-ветеринарні норми
4	Обмеження, пов'язані з механізмом платежу, включають імпортні депозити, прикордонний податковий режим, та ковзні збори
5	Кількісні обмеження імпорту і експорту, які можуть бути встановлені для контролю кількості товарів, що ввозяться або вивозяться

Джерело: складено за [9, с. 168]

Додаток Д

Заходи нетарифного регулювання

№ з/п	Заходи
1	Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій – обмеження та контроль над певними видами зовнішньої торгівлі шляхом видавання ліцензій та встановлення квот на імпорт чи експорт товарів
2	Застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україну – включає в себе різні заходи, наприклад, антидемпінгове мито або інші заходи для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції
3	Процедура реєстрації зовнішньоекономічних контрактів – обов'язкова реєстрація зовнішньоекономічних угод перед їх виконанням
4	Процедура видачі ліцензій на право імпорту, експорту спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів – регулювання обігу спирту та алкогольних товарів
5	Дозвільна система служби експортного контролю – система, яка вимагає дозволів для експорту певних товарів
6	Сертифікація товарів, що ввозяться в Україну – перевірка та видача сертифікатів на відповідність товарів встановленим стандартам і вимогам
7	Дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю – регулювання на рівні здоров'я, безпеки та охорони довкілля
8	Реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок – контроль над виробництвом і продажем медичних та харчових продуктів
9	Застосування державного пробірного контролю – перевірка якості та відповідності товарів до встановлених стандартів

Джерело: складено за [31]

Додаток Ж

Документи, що подаються разом із письмовою заявою для вивезення культурних цінностей

№ з/п	Документ
1	Документ, що посвідчує особу заявника
2	Документ, що підтверджує право власності заявника на культурні цінності, які планується вивезти
3	Паспорти на вивезення смичкових інструментів та смичків (застосовується лише до смичкових інструментів та смичків)
4	Два примірники переліку культурних цінностей, які планується перемістити (у випадку потреби)
5	Два примірники списків за встановленими додатками (для друкованих видань та інших предметів)
6	По два примірники кольорових фотографій кожної культурної цінності, розміром 13 х 18 см (окрім предметів філателії, нумізматики, боністики та фалеристики, які не потребують надання фотографій)
7	Висновок державної експертизи

Джерело: складено за [13]